

Evakuace v kontextu pandemie

Evacuation in the Context of Pandemic

Ing. Karel Dušek¹

Ing. Oldřich Volf, Ph.D.²

¹ČVUT v Praze, Fakulta biomedicínského inženýrství
nám. Sítná 3105, 272 01 Kladno

²HZS Karlovarského kraje

Závodní 205, 360 06, Karlovy Vary

kadusek@seznam.cz, volf@hzs-kvk.cz

Abstrakt

Článek se zabývá evakuací obyvatelstva v současných pandemických podmínkách. Cílem článku není poskytnout jasné odpovědi a řešení na otázky, které v nynější komplikované době v oblasti evakuace vznikají. Cílem je informovat o problémech, které nastaly v důsledku pandemie COVID-19 a otevřít odbornou diskusi v této problematice, které by mohla přinést možná řešení současné ztížené situace.

Klíčová slova

Evakuace, pandemie, obyvatelstvo, doprava, ubytování, stravování.

Abstract

This article deals with the evacuation of our population in the current pandemic conditions. The article should not provide clear answers and solutions to questions that arise due to the current complicated time in the field of evacuation. The aim of the article is to inform about the problems that have arisen as a result of the COVID-19 pandemic and to open an expert discussion on this issue. This discussion could bring possible solutions to the current difficult situation.

Keywords

Evacuation, pandemic, population, transport, accommodation, catering.

Obecně evakuace

Evakuaci obyvatelstva může vyvolat mnoho událostí a to jak antropogenního (zvláštní povodeň, úniky nebezpečných látek...) tak i naturogenního charakteru (přírodní povodeň, požáry...).

Evakuace, jako jeden ze základních a stěžejních úkolů ochrany obyvatelstva zahrnuje mnoho úkolů, které jsou pro její úspěšné zvládnutí nezbytné. Jedná se zejména o stanovení míst, z kterých by bylo obyvatelstvo v případě ohrožení evakuováno a stanovení pořadí jejich evakuace. Dále pak opatření v oblasti dopravy. Zde se jedná o vymezení evakuačních tras s dostatečnou propustností vozidel a zajištění jejich propustnosti, zajištění dopravních prostředků pro přesun obyvatelstva. Nutné je také naplánovat přípravu a zajištění míst shromažďování, zabezpečení činnosti evakuačních a přijímacích středisek, stanovení míst nouzového ubytování a vytvoření podmínek pro ubytování evakuovaného obyvatelstva. Dále pak stanovit postupy kontroly opuštěných obydlí, regulaci pohybu obyvatelstva při evakuaci, provedení uzávěry evakuovaného prostoru a zajištění jeho ostrahy a celou řadu dalších nezbytných činností. Stávající právní úprava problematiky evakuace je koncipována na podmínky, které jsme ještě před rokem považovali za „standardní“. Stejně je tomu s metodami a postupy, jež se uplatňují při praktické realizaci evakuace.

Evakuace v době pandemie COVID-19

Více než rok trvající pandemie nového onemocnění COVID-19 před nás ovšem klade zcela nové výzvy a bude potřeba najít odpovědi na řadu otázek, které v budoucnu budeme muset systémově řešit. Otázky budou jak z okruhu práva a jeho provázanosti ve stávající legislativě, tak z oblastí organizace i technického vybavení. Na své odpovědi jistě čekají také otázky etické. Evakuace se tak stává mnohem komplikovanější disciplínou, než tomu bylo dosud. Cílem článku není dát jasné odpovědi, nýbrž otevřít odbornou diskusi na toto velmi aktuální téma.

Evakuaci jsou oprávněny nařídít příslušné orgány. Rozhodnutí o nařízení evakuace je značně složité a vyžaduje velkou zodpovědnost. V době epidemie jsou nároky kladené na kompetentní orgány ještě větší. Pokud by došlo k události, která si vyžádá provedení evakuace, musí se počítat se značným mediálním zájmem a zvýšeným tlakem na osoby zodpovědné za realizaci evakuace. Jedním z orgánů, které mají dle zákona (z. č. 239/2000 Sb. o IZS) pravomoc organizovat a koordinovat evakuaci je například starosta obce. V pandemických podmínkách by systémová informovanost starostů obcí, o osobách¹ s onemocněním COVIDEM-19, značně zrychlila provedení evakuace. Zjednodušilo by se např. zjišťování zdravotního stavu až příjezdy zasahujícími složkami IZS. Informační „náskok“, by tak pomohl například při přesunu obyvatelstva do míst nouzového ubytování a zkrátit by se celý proces opatření, který v mnoha případech vyžaduje pohotovost a velmi rychlé provedení s ohledem na životy a zdraví ohrožených osob.

Doprava

Jedna z otázek, jak řešit v současné době pandemie realizaci evakuace se týká také dopravního zabezpečení. Evakuace je prováděna v případě hrozby vzniku či již vzniklé události ohrožující zdraví nebo životy obyvatelstva. Samotné evakuaci předchází varování obyvatelstva. Obyvatelstvu jsou sděleny informace potřebné pro realizaci opatření. Občané pak z velké části opouští své obydli svépomocí, prostřednictvím vlastních prostředků a do vlastních ubytovacích kapacit. V druhém případě se jedná o evakuaci řízenou, což je proces, který podléhá kontrole a řízení odpovědnými orgány. Tento typ evakuace je vyhlášen pomocí sdělovacích prostředků a evakuované osoby jsou přesouvány do stanovených míst po předem stanovených trasách s využitím zajištěných prostředků hromadné přepravy. Vzniká zde otázka, jak a kdo bude rozdělovat osoby do zajištěných dopravních prostředků se zohledněním positivity či negativity (COVID-19). Bude nezbytné vyčlenit vhodné, nebo vhodně upravené dopravní prostředky pro přepravu COVID pozitivních osob. Pro takové rozdělení osob, bude nutné v místech shromáždění provést prvotní vyšetření obyvatelstva např. měřením teploty a zamezit tak kontaktu potenciálně nakažených se zdravými. I toto opatření by znamenalo značné prodloužení doby evakuace. Vyžadovalo by si také zvýšené nároky na vedení dokumentace. Možná bude účelnější evakuované osoby vybavit potřebnou ochrannou a zajistit větší rozestupy v dopravních prostředcích. Takový postup zřejmě sníží riziko přenosu případné nákazy, ale zcela nepochybně zvýší nárok na počet přepravních prostředků. Zde se možná potvrdí výhoda několikaleté dotační podpory² Ministerstva vnitra - Generálního ředitelství HZS ČR směrem k obcím pořizovat nové dopravní automobily

¹ Vláda ČR, hejtmán kraje, starosta obce s rozšířenou působností, starosta obce, velitel zásahu, zaměstnavatel pro svůj objekt.

² Program Dotace pro jednotky SDH obcí Č. j. MV-178851-4/PO-IZS-2015.

s kapacitou od 8 do 15 míst. Těchto dopravních automobilů bylo jen v Karlovarském kraji pořízeno od roku 2016 již 56 (2016 až 2020). Jde tedy o značně robustní kapacitu, využitelnou právě pro možnost dopravy menších skupin obyvatel při evakuaci. Jen v případě Karlovarského kraje jde o transportní kapacitu 448 osob. V oblasti přepravy se najde ještě mnoho dalších otázek, na které v současné době pravděpodobně nemáme odpovědi. Při současných omezeních mobility se oblast přepravy evakuovaného obyvatelstva stává rovněž komplikovaná. Důvodem jsou vládou vydaná opatření omezující pohyb mezi okresy či dokonce jednotlivými obcemi. To se týká zejména občanů, kteří využijí při evakuaci vlastních kapacit, k přesunu do vlastních rekreačních objektů či k příbuzným. V současných podmínkách omezeného pohybu mezi okresy by byla kontrola na hranicích okresů velmi zdoluhavým procesem. Pro zajištění kontrol na hranicích okresů či obcí by muselo být vyčleněno velké množství sil a prostředků Policie ČR, popřípadě dalších bezpečnostních sborů. V takových podmínkách bude velmi důležitá vazba na orgány provádějící dozor nad mimořádnými opatřeními (KHS, PČR).

Ubytování a stravování

V rámci plánování evakuace je nutné stanovit evakuační střediska a místa nouzového ubytování osob. Tato část evakuace se stává v současné době velmi problematická, a to z důvodu shromažďování většího počtu osob na jednom místě. Evakuované obyvatelstvo bývá v mnoha případech ubytováno v tělocvičnách či jiných obdobných prostorech. V době pandemie je ovšem shromažďování většího počtu osob na jednom místě poměrně nebezpečné. Vyvstává tedy otázka jak tuto část evakuace v současných podmínkách řešit (1). Obyvatelstvo je v místech nouzového ubytování velmi prostorově omezeno. Přespává se ve spacích pytlech či provizorních lůžkovinách s nedostatečnými odstupy. Další problematickou částí je hygienické zabezpečení. Osoby v místech nouzového ubytování využívají společná sociální zařízení, což je v nynějších podmínkách také velmi citlivé. Tyto aspekty bude zřejmě v budoucnu nutné řešit zvýšením počtu evakuačních center, aby se snížil počet kumulovaných osob. V rámci využívání společných prostor pro ubytování jako jsou tělocvičny, kulturní domy apod., může dílčím způsobem situaci pomoci instalování ubytovacích stanů uvnitř objektu. Tato metoda se využívá zejména pro zajištění alespoň minimálního soukromí. V dnešní době by z hlediska epidemiologického měla být taková metodika standardem.

Problematickou částí evakuace se nyní ukazuje také zajištění společného nouzového stravování, které je pro evakuované obyvatelstvo plánováno do míst, kde spolu do kontaktu přichází velké množství osob. V současné situaci, kdy je snahou kontakt mezi osobami minimalizovat, je i tato část evakuace značně komplikovaná. Společné stravování bude zřejmě nezbytné v budoucnu nahradit distribucí hygienicky balených porcí, které umožní oddělenou konzumaci. Více se bude muset zvažovat vhodnost vytypovaných evakuačních center. Jako účelnější zřejmě bude i pro menší počet evakuovaných, vyhledávat velké prostory (sportovní haly, výstavní plochy apod.), kde lze evakuované obyvatelstvo lépe rozdělit na menší celky a kde je velké množství sociálních zařízení.

Závěr

Svou roli bude muset v budoucnu při řešení evakuace sehrát také materiálně technické zabezpečení evakuačních center prostředky pro dezinfekci, osobní ochranné pomůcky (respirátory, roušky, štíty, rukavice a zřejmě i určitý počet ochranných obleků). Samozřejmostí bude v rámci zdravotnického zajištění center organizovat testování. Evakuační plány budou nově muset obsahovat instrukce jak postupovat při identifikaci osob s příznaky infekčního onemocnění, nebo přímo pozitivně testované i jak

nakládat s infekčním odpadem. To vše bude vyžadovat pečlivou analýzu stávajícího dění. Získané poznatky je potřeba bedlivě promítnout do nových pravidel. Jako nejtěžší bude nalezení kompromisu mezi potřebou rychlé reakce na vzniklou mimořádnou událost, vyžadující evakuaci obyvatelstva a zajištěním potřebných proti epidemiologických opatření. Velkou pomocí by i v případech evakuace mohl hrát nově vznikající tzv. „Očkovací pas“, kterým by se občané mohli prokazovat. To by umožňovalo organizátorům evakuace postupovat diferencovaně a procesy by se dařilo urychlovat. Důležité bude, aby se nově procedury „udržely na uzdě“. Je snadné si představit, že se necitlivou přípravou evakuačních plánů (zbytečné proti epidemiologické požadavky) může stát provedení evakuace nereálné. To by pochopitelně vedlo až k nebezpečným situacím.

V budoucnu bude nezbytné technicky i organizačně dokázat operativně využívat ustanovení § 31 odst. 2 z. č. 320/2015 Sb., o HZS ČR, který nově umožňuje v rozsahu nezbytném pro plnění konkrétního úkolu žádat od správce evidence nebo zpracovatele poskytnutí informací z informačního systému infekčních nemocí (ISIN), vedeného podle zákona o ochraně veřejného zdraví, a to způsobem umožňujícím dálkový a nepřetržitý přístup. Přístup do ISIN umožnila novela z. č. 51/2021 Sb.

Pro účely evakuace jistě najde uplatnění i některý z nově vzniklých informačních systémů (IS) pro podporu boje s epidemií onemocnění COVID-19. Příkladem takového velmi prospěšného IS může být platforma MicroRescue, sloužící k informování složek IZS a dalších spolupracujících subjektů o adresném výskytu pozitivních osob v území. Tento IS je úspěšně využíván od března 2020 v Karlovarském kraji (2).

Stejně tak jako se celá současná společnost bude muset naučit žít v době přítomnosti viru Sars-cov-2, budou se muset situaci významně přizpůsobovat také instituce odpovědné za přípravu a realizaci evakuace obyvatelstva. Je zcela evidentní, že v oblasti evakuace bude nutné přijmout řadu změn, a to jak v oblasti legislativní, organizační, technické i etické. Stejně tak je zřejmé, že potřebné změny se musí uskutečnit velmi rychle.

Použitá literatura

- [1] WENDLE, A.: *U.S. Disaster Response Scrambles To Protect People From Both Hurricanes And COVID-19*. NPR. Retrieved 20 August 2020. <https://www.npr.org/2020/07/22/893286668/u-s-disaster-response-scrambles-to-protect-people-from-both-hurricanes-and-covid>.
- [2] LUKEŠ, M.; MAZURKOVIČ, M.: IS MicroRescue. Odborný časopis 112. Ročník XIX. č. 8/2020. Ministerstvo vnitra - GR HZS ČR, Praha 2020. ISSN 1213-7057. (<https://www.hzscr.cz/clanek/casopis-112-rocnik-xix-cislo-8-2020.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d>).